

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

УДК: 330.332

Іван ЧУРУТА

УКРАЇНА У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕЙТИНГІВ

Обґрунтовано, що прямі іноземні інвестиції відіграють провідну роль в економіці кожної країни світу, оскільки вони забезпечують ефективне функціонування її економіки та економічне зростання. Встановлено, що обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку певної країни напряму залежить від її інвестиційного клімату, одним із основних показників оцінки якого є позиції країни у міжнародних інвестиційних рейтингах, оскільки вони дають змогу кількісно оцінити інвестиційний клімат, можливі інвестиційні ризики та ступінь надійності здійснення інвестицій.

Предметом дослідження є інвестиційний клімат України та її позиції в основних міжнародних інвестиційних рейтингах. У процесі дослідження застосовано методи теоретичного узагальнення, порівняння, абстрагування, а також аналізу та синтезу.

Надано власний перелік основних міжнародних інвестиційних рейтингів, які розглядає потенційний інвестор при здійсненні аналізу інвестиційного клімату та інвестиційного іміджу країни для прийняття рішень з приводу доцільності інвестування в її економіку. Проаналізовано поточний стан і динаміку позицій України у цих рейтингах: рейтинг за індексом глобальної конкурентоспроможності – 81 місце зі 137 країн; рейтинг за індексом економічної свободи – 150 місце зі 180 країн; рейтинг за індексом легкості ведення бізнесу – 76 місце зі 190 країн; рейтинг за індексом інвестиційної привабливості – 134 місце зі 174 країн. Виходячи з аналізу позицій України у основних міжнародних інвестиційних рейтингах, зроблено висновок, що інвестиційний клімат України не є сприятливим, тому для залучення іноземних інвестицій у необхідному обсязі Україні необхідно проводити заходи з покращення її інвестиційного клімату та її позицій у цих рейтингах.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційні рейтинги, інвестиційний клімат, інвестиційний імідж.*

JEL: F21

Постановка проблеми. Одну з найважливіших ролей в економіці кожної країни світу відіграють інвестиції, оскільки без їх наявності неможливе економічне зростання та ефективне функціонування економіки будь-якої держави. Задовольнити інвестиційні потреби держави лише за рахунок внутрішніх інвестиційних ресурсів держави практично

неможливо, тому цілком закономірно перед кожною країною світу постає проблема щодо залучення іноземних інвестиційних ресурсів. У зв'язку з цим кожна країна зацікавлена у створенні для потенційних інвесторів найкращих інвестиційних умов, суть яких зводиться до максимізації прибутків і мінімізації ризиків від вкладення інвестором власних ресурсів. Відповідно інвестор при прийнятті інвестиційних рішень орієнтується на оцінку можливих прибутків та ризиків, аналізує інвестиційний клімат та інвестиційний імідж держави шляхом розгляду основних показників економічного, фінансового та інших середовищ, а також уважно ознайомлюється з позиціями країни в основних міжнародних інвестиційних рейтингах. Отже, для забезпечення ефективного функціонування економіки країни та її економічного зростання необхідно мати позитивний інвестиційний клімат і високі позиції у міжнародних інвестиційних рейтингах, які розглядає потенційний інвестор при здійсненні аналізу інвестиційного клімату для прийняття рішень з приводу доцільності інвестування в економіку тієї чи іншої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблематики інвестиційного клімату України та її позицій у міжнародних інвестиційних рейтингах присвячені наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Л. Петкова, В. Проскурін, В. Г. Федоренко, В. Б. Захожай, В. Г. Чувардинський, В. М. Бондар, Н. Ю. Брюховецька, В. Ф. Максимов, Є. А. Лернер, Т. Ю. Рибаченко, О. Є. Фаборовський, О. І. Рогач, А. Шастітко, С. Плаксін, Є. Яковлева та ін. З плином часу в сучасній світовій економіці й у економічному розвитку України відбуваються зміни, тому напрацювання зазначених науковців поступово втрачають свою актуальність, у зв'язку з чим постає необхідність у проведенні нових досліджень. Серед зазначених учених і у сучасній економічній літературі загалом не існує єдності у поглядах на основні інвестиційні рейтинги, які розглядають інвестори при здійсненні аналізу інвестиційного клімату певної країни.

Метою статті є формування власного переліку міжнародних інвестиційних рейтингів, які аналізує потенційний інвестор при прийнятті інвестиційних рішень, а також аналіз сучасних позицій України у цих рейтингах.

Виклад основного матеріалу. Одними із основних показників оцінки інвестиційного клімату будь-якої країни світу є її позиції у міжнародних інвестиційних рейтингах, оскільки вони дають змогу кількісно оцінити інвестиційний клімат, можливі інвестиційні ризики та ступінь надійності здійснення інвестицій. Міжнародні інвестиційні рейтинги дають зовнішню незалежну оцінку динаміки і поточного стану економіки країни, а також допомагають виявити її сильні та слабкі сторони, що у результаті здійснює вирішальний вплив на ступінь залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів в країну.

Серед великої кількості міжнародних інвестиційних рейтингів, на думку автора, можна виділити 4 основних і найбільш важливих, а саме:

1. Рейтинг за індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index).
2. Рейтинг за індексом економічної свободи (Index of Economic Freedom).
3. Рейтинг за індексом легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index).
4. Рейтинг за індексом інвестиційної привабливості (International Business Compass).

Розглянемо більш детально вищевказані інвестиційні рейтинги та проаналізуємо позиції України в них, розпочавши з індексу глобальної конкурентоспроможності.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) розраховується для 137 країн і складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників (“Інституції”, “Інфраструктура”, “Макроекономічне середовище”, “Охорона здоров’я та початкова освіта”, “Вища освіта і професійна підготовка”, “Ефективність ринку товарів”, “Ефективність ринку праці”, “Розвиток фінансового ринку”, “Технологічна готовність”, “Розмір ринку”, “Відповідність бізнесу сучасним вимогам” та “Інноваційний потенціал”) за 3 основними групами субіндексів: “Основні вимоги”, “Підсилювачі продуктивності” та “Інновації та фактори вдосконалення” [1].

Рейтинг України та деяких інших країн за індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) відображений у таблиці 1.

З даних таблиці 1 можна зробити висновок, що протягом 2017–2018 рр. найкращою країною у світі за індексом глобальної конкурентоспроможності є Швейцарія. До першої п’ятірки лідерів також увійшли США, Сінгапур, Нідерланди та Німеччина. Найгіршими країнами у 2017–2018 рр. є Мозамбик та Ємен, які посіли 136-те та 137-ме місця відповідно. Сусідами України в досліджуваному рейтингу є Бразилія (80-те місце) та Бутан (82-ге місце).

Таблиця 1

Рейтинг країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності

Країна	Позиція у 2017–2018 рр.	Індекс у 2017–2018 рр.	Позиція у 2016–2017 рр.	Індекс у 2016–2017 рр.
Швейцарія	1	5,86	1	5,81
США	2	5,85	3	5,70
Сінгапур	3	5,71	2	5,72
Нідерланди	4	5,66	4	5,57
Німеччина	5	5,65	5	5,57
Бразилія	80	4,14	81	4,06
Україна	81	4,11	85	4,00
Бутан	82	4,10	97	3,87
Мозамбик	136	2,89	133	3,13
Ємен	137	2,87	138	2,74

Джерело: складено автором на основі [1] та [2].

Україна з індексом 4,11 посіла 81-ше місце, покращивши власний рейтинг на 4 позиції у порівнянні з минулим роком. Найбільші зростання було продемонстровано за показниками інфраструктури (+11 позицій), розвитку фінансового ринку (+10 позицій) та відповідності бізнесу сучасним вимогам (+8 позицій). Найкращі позиції Україна посіла за показниками “вища освіта та професійна підготовка” (35-те місце), “розмір ринку” (47-ме місце) та “охорона здоров’я і початкова освіта” (53-те місце). Незважаючи на незначне покращення загального рейтингу у 2017–2018 рр. у порівнянні з 2016–2017 рр., Україна загалом демонструє негативні тенденції, оскільки, наприклад, у 2012–2013 рр. за досліджуваним показником наша держава посіла 73-тє місце зі 144 країн.

Найбільші спади спостерігалися за показниками ефективності ринку праці (-13 позицій) та інновацій (-9 позицій). Найнижчі позиції продемонстрували такі показники, як макроекономічне середовище (121-ше місце), розвиток фінансового ринку (120-те місце) та інституції (118-те місце).

До негативних факторів ведення бізнесу в Україні експерти Всесвітнього економічного форуму відносять (в порядку зменшення): інфляцію, корупцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, нестабільність урядів, ускладнений доступ до фінансів, неефективну державну бюрократію, регулювання валютного ринку, недостатню освіченість працівників, погану етику робочої сили, недостатню здатність до інновацій, обмежувальне регулювання ринку праці, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я [1].

Розглянемо і проаналізуємо рейтинг країн світу за Індексом економічної свободи (Index of Economic Freedom), який щорічно публікується американським дослідницьким центром The Heritage Foundation у співпраці з The Wall Street Journal.

Індекс економічної свободи є корисним інструментом для поглибленого аналізу економік у всьому світі та розраховується для 180 країн на підставі 10 кількісних і якісних факторів, згрупованих в чотири широкі категорії, або стовпи економічної свободи: верховенство права (захист прав власності, свобода від корупції); обмеження уряду (фіскальна свобода, державні витрати); регуляторна ефективність (свобода бізнесу, свобода ринку праці, монетарна свобода); відкритість ринків (свобода торгівлі, свобода інвестицій, фінансова свобода). Кожна з десяти економічних свобод в рамках цих категорій оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів. Загальна оцінка тієї чи іншої країни визначається шляхом виведення середнього арифметичного за десятьма економічними свободами, з рівною вагою кожного з них. Усі країни за цим індексом діляться на такі групи: вільні (80–100), в основному вільні (70–79,9), помірно вільні (60–69,9), в основному невільні (50–59,9), деспотичні (0–49,9) [3].

Рейтинг України та деяких інших країн за індексом економічної свободи відображений у таблиці 2.

Таблиця 2

Рейтинг країн світу за індексом економічної свободи

Країна	Позиція у 2018 р.	Індекс у 2018 р.	Позиція у 2017 р.	Індекс у 2017 р.
Гонконг	1	90,2	1	89,8
Сінгапур	2	88,8	3	88,6
Нова Зеландія	3	84,2	2	83,7
Швейцарія	4	81,7	4	81,5
Австралія	5	80,9	5	81,0
Камерун	149	51,9	81	51,8
Україна	150	51,9	166	48,1
Сьєрра-Леоне	151	51,8	145	52,6
Венесуела	179	25,2	179	27,0
Північна Корея	180	5,8	180	4,9

Джерело: складено автором на основі [4] та [5].

Дані таблиці 2 свідчать, що у 2018 р. найкращою країною у світі за індексом економічної свободи є Гонконг. До першої п'ятірки лідерів також увійшли Сінгапур, Нова Зеландія, Швейцарія та Австралія. Найгіршими країнами у 2018 р. є Венесуела та Північна Корея, які посіли 179-те та 180-те місця відповідно. Сусідами України в досліджуваному рейтингу є Камерун (149-те місце) та Сьєрра-Леоне (151-ше місце).

Україна з індексом 51,9 посіла 150-те місце і визнана країною в основному з невеликою економікою. Цей показник є кращим за минулорічний на 16 позицій, що відповідно дало змогу вийти Україні з категорії держав з деспотичною економікою.

Найбільші зростання за значенням індексу було продемонстровано за показниками монетарної свободи (+12,7) та свободи інвестицій (+10). Найкращі позиції Україна посіла за показниками свободи торгівлі (81,1) та фіскальної свободи (80,2), однак ці показники не дозволяють Україні навіть близько конкурувати з багатьма державами світу та Європи. Незважаючи на незначне покращення загального рейтингу у 2018 р. у порівнянні з 2017 р., Україна загалом залишається аутсайдером за значенням досліджуваного показника і характеризується відсутністю кардинальних економічних змін протягом останніх років.

Єдиний і найбільший спад було зафіксовано за значенням індексу свободи торгівлі (-4,8). Найнижчі значення продемонстрували такі індекси, як свобода інвестицій (35) та фінансова свобода (30).

Дослідники нарікають на політичну нестабільність в Україні, на збереження значних проблем у боротьбі з корупцією (незважаючи на деякий прогрес) та на слабку судову систему. Експерти Фонду відзначають, що в економічно вільному суспільстві відсутні супротив та втручання Уряду у вільне виробництво, реалізацію та споживання товарів і послуг (за виключенням необхідності захисту і підтримки самої свободи), громадяни вільні у виборі роботи, виробництві товарів, витратах та інвестиціях будь-яким обраним ними шляхом [3].

Розглянемо і проаналізуємо наступний показник – індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business), який щорічно публікується Світовим банком і характеризує створені у країнах світу умови для ведення бізнесу. Рейтинг розраховується для 190 країн на основі 10-ти компонентів, що характеризують умови реєстрації підприємства, отримання дозволу на будівництво, підключення до систем енергозабезпечення, реєстрації власності, отримання кредиту, захисту прав міноритарних інвесторів, оподаткування, міжнародної торгівлі, забезпечення виконання контрактів та вирішення проблем неплатоспроможності [6].

Рейтинг України та деяких інших країн за індексом легкості ведення бізнесу відображений у таблиці 3.

Таблиця 3

Рейтинг країн світу за індексом легкості ведення бізнесу

Країна	Позиція у 2018 р.	Індекс у 2018 р.	Позиція у 2017 р.	Індекс у 2017 р.
Нова Зеландія	1	86,55	1	87,01
Сінгапур	2	84,57	2	85,05
Данія	3	84,06	3	84,87
Південна Корея	4	83,92	5	84,07
Гонконг	5	83,44	4	84,07
Бутан	75	66,27	73	65,37
Україна	76	65,75	80	63,90
Киргизстан	77	65,70	75	65,17
Ерitreя	189	22,87	189	28,05
Сомалі	190	19,98	190	20,29

Джерело: складено автором на основі [6] та [7].

З даних таблиці 3 можна зробити висновок, що у 2018 р. найкращою країною у світі за індексом легкості ведення бізнесу є Нова Зеландія. До першої п'ятірки лідерів також увійшли Сінгапур, Данія, Південна Корея та Гонконг. Найгіршими країнами у 2018 р. є Еритрея та Сомалі, які посіли 189-те та 190-те місця відповідно. Сусідами України в досліджуваному рейтингу є Бутан (75-те місце) та Киргизстан (77-ме місце).

Україна з індексом 65,75 посіла 76-те місце, покращивши власний рейтинг на 4 позиції у порівнянні з минулим роком. Найбільші зростання було продемонстровано за показниками отримання дозволів на будівництво (+105 позицій) та оподаткування (+41 позиція). Найкращі позиції Україна посіла за показниками отримання кредитів (29-те місце), отримання дозволів на будівництво (35-те місце) та оподаткування (53-те місце). Незважаючи на незначне покращення загального рейтингу у 2018 р. у порівнянні з 2017 р., Україна загалом демонструє відсутність кардинальних економічних зрушень.

Найбільші спади спостерігалися за показниками захисту міноритарних інвесторів (-11 позицій) та отримання кредитів (-9 позицій). Найнижчі позиції продемонстрували такі показники, як вирішення проблеми неплатоспроможності (149-те місце), підключення до систем енергозабезпечення (128-ме місце) та міжнародної торгівлі (119-те місце).

Перейдемо до розгляду і аналізу останнього показника – Індексу інвестиційної привабливості (International Business Compass), який щорічно складає Гамбургський інститут світової економіки сумісно з німецькою аудиторською компанією BDO.

Зазначений індекс розраховується для 174 країн на основі 20 показників, що об'єднуються у 3 групи: економічні умови (дохід на душу населення, національний борг, прямі інвестиції на душу населення, інфляція, свобода бізнесу, інфраструктура, середня податкова ставка, ринковий потенціал), політико-правові умови (політична стабільність, якість законодавчого регулювання, верховенство права, контроль за корупцією, свобода торгівлі, свобода інвестування) та соціально-культурні умови (зростання кількості населення, рівень безробіття, витрату на душу населення, здоров'я, освіта, свобода праці) [8]. Для кожної з зазначених груп розраховується власний індекс, і надалі на основі цих індексів розраховується загальний індекс інвестиційної привабливості шляхом знаходження їх середнього геометричного.

Рейтинг України та деяких інших країн світу за індексом інвестиційної привабливості відображений у таблиці 4.

Таблиця 4

Рейтинг країн світу за індексом інвестиційної привабливості

Країна	Позиція у 2017 р.	Індекс у 2017 р.	Позиція у 2016 р.	Індекс у 2016 р.
Сінгапур	1	82,80	2	84,10
Гонконг	2	80,54	1	84,39
Швейцарія	3	78,69	4	80,69
Нідерланди	4	77,99	3	81,18
Данія	5	76,23	6	77,92
Свазіленд	133	43,15	137	42,27
Україна	134	42,68	130	43,15
Буркіна-Фасо	135	41,89	125	44,61
Судан	173	27,82	173	28,94
Північна Корея	174	25,10	174	28,31

Джерело: складено автором на основі [9] та [10].

Дані таблиці 4 свідчать, що перше місце у світі за індексом інвестиційної привабливості у 2017 р. займає Сінгапур. До першої п'ятірки лідерів також увійшли Гонконг, Швейцарія, Нідерланди та Данія. Найгіршими країнами у 2018 р. є Судан та Північна Корея, які посіли 173-тє та 174-тє місця відповідно. Сусідами України в досліджуваному рейтингу є Свазіленд (133-тє місце) та Буркіна-Фасо (135-тє місце).

Україна з індексом 42,68 посіла 134-тє місце, погіршивши власний рейтинг на 4 позиції у порівнянні з минулим роком. Зазначений спад відбувся за рахунок погіршення економічних умов (117-тє місце, -22 позиції у порівнянні з минулим роком) та соціально-культурних умов (107 місце, -10 позицій у порівнянні з минулим роком). Єдине зростання було зафіксовано за показником політико-правових умов (142-ге місце, +11 позицій у порівнянні з минулим роком), однак з урахуванням вищевказаних спадів воно не є суттєвим.

На думку аналітиків ЄБА, ключовими змінами повинні стати судова реформа, реальна боротьба з корупцією, стабілізація фінансового сектора і наведення порядку в податковій сфері, включаючи відшкодування ПДВ, а також земельна реформа [11].

На думку експертів українського офісу мережі BDO, аби переламати тенденцію погіршення інвестиційної привабливості країни, необхідні рішучі реформи, які забезпечать ріст ВВП щонайменше 10% щороку. Це неможливо без детінізації економіки та формування сприятливого регулятивного середовища [12].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для забезпечення ефективного функціонування економіки країни, її економічного зростання та залучення іноземних інвестиційних ресурсів необхідно мати позитивний інвестиційний клімат і високі позиції у міжнародних інвестиційних рейтингах, які аналізує потенційний інвестор при прийнятті рішень з приводу доцільності інвестування в економіку тієї чи іншої країни. Україні необхідно проводити заходи щодо покращення її інвестиційного клімату, оскільки його поточний стан не є сприятливим, що підтверджується позиціями України у найважливіших, на думку автора, міжнародних інвестиційних рейтингах, а саме:

1. Рейтинг за індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) – 81 місце зі 137 країн.

2. Рейтинг за індексом економічної свободи (Index of Economic Freedom) – 150 місце зі 180 країн.

3. Рейтинг за індексом легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index) – 76 місце зі 190 країн.

4. Рейтинг за індексом інвестиційної привабливості (International Business Compass) – 134 місце зі 174 країн.

Список використаних джерел

1. *Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>.
2. *Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://>

- edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1.
3. Рівень економічної свободи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analitika/riven-ekonomichnoyi-svobody-ukrayiny>.
 4. Індекс економічної свободи 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.heritage.org/index/excel/2018/index2018_data.xls.
 5. Індекс економічної свободи 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.heritage.org/index/excel/2018/index2018_data.xls.
 6. Doing business-2017. Україна в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2017-ukrayina-v-reytingu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>.
 7. Doing business 2018 Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine>.
 8. Formation of the BDO International Business Compass [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bdo-ibc.com/background/data-validity/theoretical-framework/>.
 9. BDO International Business Compass 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/>.
 10. BDO International Business Compass 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.bdo.ge/getattachment/Insights/Publications/BDO-IBCInternational-Business-Compass-2017/BDO_IBC17_EN_web.pdf.aspx?lang=en-GB.
 11. ЄБА покращила індекс інвестиційної привабливості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://robotodavets.in.ua/2015/12/31/yeba-pokrashhyla-indeks-investytsijnoi-pryvablyvosti-ukrayiny.html>.
 12. Рейтинг інвестиційної привабливості: Україна опускається на дно [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.businessz.com.ua/news/27/1229>.

References

1. Pozytisia Ukrainy v reytynhu krain svitu za indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti 2017–2018 [Ukraine's position in the world ranking according to the Global Competitiveness Index 2017-2018], from <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2> [in Ukrainian].
2. Pozytisia Ukrainy v reytynhu krain svitu za indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti 2016–2017 [Ukraine's position in the world ranking according to the Global Competitiveness Index 2016-2017], from <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1> [in Ukrainian].
3. Riven ekonomichnoi svobody Ukrainy [The level of economic freedom of Ukraine], from <http://edclub.com.ua/analitika/riven-ekonomichnoyi-svobody-ukrayiny> [in Ukrainian].
4. Indeks ekonomichnoi svobody 2018 [Index of economic freedom 2018], form https://www.heritage.org/index/excel/2018/index2018_data.xls [in Ukrainian].
5. Indeks ekonomichnoi svobody 2017 [Index of economic freedom 2017], from https://www.heritage.org/index/excel/2018/index2018_data.xls [in Ukrainian].
6. Doing business – 2017. Ukraina v reytynhu svitovoho banku lehkosti vedennia biznesu [Ukraine in the ranking of the World Bank of ease of doing business], from <http://>

- edclub.com.ua/analytika/doing-business-2017-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu [in Ukrainian].
7. Doing business 2018 Ukraine [Doing business 2018 Ukraine], from <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/Ukraine> [in Russian].
 8. Formation of the BDO International Business Compass, from <http://www.bdo-ibc.com/background/data-validity/theoretical-framework/> [in English].
 9. BDO International Business Compass 2017, from <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/> [in English].
 10. BDO International Business Compass 2016, from https://www.bdo.ge/getattachment/Insights/Publications/BDO-IBCInternational-Business-Compass-2017/BDO_IBC17_EN_web.pdf.aspx?lang=en-GB [in English].
 11. YeBA pokrashchyla indeks investytsiinoi pryvablyvosti Ukrainy [The EBA has improved the investment attractiveness index of Ukraine], from <http://robotodavets.in.ua/2015/12/31/yeba-pokrashchyla-indeks-investytsiinoi-pryvablyvosti-ukrayiny.html> [in Ukrainian].
 12. Reitynh investytsiinoi pryvablyvosti: Ukraina opuskaietsia na dno [Investment attractiveness rating: Ukraine is falling to the bottom], from <http://www.businessz.com.ua/news/27/1229> [in Ukrainian].

Редакція отримала матеріал 22 березня 2018 р.